

УВОДНА РЕЧ

Институт за књижевност и
уметност, Београд

Темат „Франц Кафка: сто година касније“ настао је на основу научних реферата изложених на истоименом округлом столу организованом 3. јуна 2024. године у Институту за књижевност и уметност у Београду, уприличеног тачно на стогодишњицу смрти Франца Кафке (1883–1924). Идејно полазиште у организацији округлог стола било је представљање савремених проучавања и читања овог великог писца у оквирима српске науке о књижевности, која се Кафком у ових стотину година бавила у незанемарљивом обиму, али несистемски. Док је преводачка рецепција комплетног Кафкиног дела на српски језик уистину задивљујућа и изразито темељна (Бранимир Живојиновић, Јовица Аћин), теоријско-критичка рецепција задржала се махом на неколико препознатљивих стручних монографија које су настале током друге половине 20. века (Зоран Глушчевић, Слободан Грубачић). У новом миленијуму забележено је местимично бављење Кафком које се углавном ограничавало на предговоре, поговоре, есејистику и поједине научне чланке, да би се тек последњих десетак година превасходно монографско интересовање за овог писца ревитализовало у пуном замаху, изнедривши неколико студија (Милош Тодоровић, Драгомир Костић, Вук Петровић, Катарина Пантовић). Како је значајан део културног живота на српском, особито београдском, поднебљу 2024. године био посвећен Францу Кафки (фестивали, трибине, изложбе, позоришне представе, радио-емисије), реализација сусрета савремених српских еминентних истраживача, који би понудили свеже научно-интерпретативне увиде у Кафкино дело, чинила се насусном.

Током ових стотину година о Кафки и његовом делу писано је несразмерно много у поређењу с неким другим његовим савременицима као што су били Томас Ман или Херман Хесе. Од Валтера Бенјамина па до Џудит Батлер, готово да нема филозофа, теоретичара или књижевника који се нису оглашавали о Кафки. Есеји, научни радови, чланци и монографије о његовим делима, али и о практично сваком аспекту његове списатељске и приватне личности, већ читав век готово се неконтролисано умножавају. Стога се неретко можемо сусрести с питањима *зашто* је Кафка данас толико актуелан и шта је то у његовом делу што и даље наставља да фасцинира и про-

воцира истраживаче књижевности, писце, али и читаоце? Одговоре на ове питања требало би потражити у одређеним, и то нарочито ванкњижевним, механизмима које Кафкина проза покреће – политичким, културним, историјским, психолошким. Кафкино дело управо је у овим сферама трансцендирало тренутак у ком је настајало, и оно изразито добро *сѝари* – нешто је у његовом делу, колико год оно аберантно било, што се и данас чини изузетно познатим и блиским. Оно што је сигурно јесте да Кафкином делу, услед његове сложености и вишезначности, треба прићи с више страна. Ово призива плурализам метода, интердисциплинарност и интермедијалност које производе нова тумачења, чинећи Кафкину прозу узбудљивом и „непотрошеном“ у истраживачком и откривачком смислу.

То потврђује и темат који је пред нама: његова концепција тељеи се на мултифокалности читања различитих дела овог писца, уједно представљајући репрезентативан узорак и сведочанство о начинама на које српска научна и академска заједница данас размишља о Кафки. Поред нешто општијих погледа на његово дело, присутни су и високи херменеутички и феноменолошки домети у анализи појединих прича које су широј читалачкој јавности мање познате. Кафкин необични „конзервативни модернизам“ (Р. Робертсон), који се не огледа у формалном експериментаторском искуству већ у поетици неодређености, неспоразума и амбивалентности као одраза модерне стварности и кризе језика, важан је подједнако као и смисао закона и парадоксалности умноженог насиља представљеног у његовом делу. Поред мапирања многоструког значења атрибута „кафкијански“, који је временом постао једна врста структурног кода на простору књижевног текста, али још више у друштвеном контексту и свакодневици, занимљиво је испитати и „кафкијанску феноменологију“ и спрегу између интерпретативног метода кафкијанског истраживача, попут оних у причама „Сеоски учитељ“, „Домаћинова брига“ или „Истраживања једног пса“, и апсурдног изостанка сазнајног учинка. Актуелни методолошки приступи у савременим студијама хуманистике остварени су и у анализи приповетке „Певачица Јозефина или народ мишева“, која се разматра из угла зоопоетике и савремене наратологије, а представљене су и видео-играчке адаптације Кафкиних најпознатијих дела, романа *Процес* и приповетке „Преображај“. Најзад, кроз анкетарно истраживање пружен је увид и у методички аспект Кафкиног дела.

Различити проблеми и феномени у прози овог писца, критички продубљени и креативно оснажени, остварени у радовима овог темата, теже да буду пример савременог мултидисциплинарног проучавања којем је императив иновативност. Надамо се да ће овај мали, али компактан, научно-интерпретативно разноврстан и надахнут омаж Францу Кафки бити подстрек српској науци о књижевности за сва даља читања и истраживања.